D·N
5/12 1954

Vägen till andra världskriget

Har världspolitiken, eller riktigare demokratiernas politik, varit skickligare och framgångsrikare under de nio åren efter det andra världskrigets slut än under samma tid före detta krigs utbrott? Frågan ställs utan att besvaras av lord Hailsham, under en följd av år minister i konservativa brittiska regeringar på 1920- och 1930-talen. Det sker i en anmälan av lord Templewoods (sir Samuel Hoares) memoarbok från åren 1931—1940, "Nine Troubled Years". Och utan tvivel är Templewoods arbete en god utgångspunkt för ett försök till jämförelse av denna art. Författaren var under hela den skildrade tiden (med undantag för ett halvår efter Hoare—Lavalplanens fiasko) medlem av kabinettet, med MacDonald, Baldwin och Neville Chamberlain som premärministrar. Han var i tur och ordning inrikesminister för Indien, utrikesminister, sjöminister, inrikesminister och lordsigillbevarare med en rad skiftande uppgifter; han hörde också, särskilt i Baldwins och Chamberlains regeringar, till den ledande grupp av ministrar som reellt bar ansvaret för de viktiga besluten. Hans bok är i mycket en försvarsskrift, men strävan att objektivt klarlägga är för denna skarpa, tränade och något torra intelligens det väsentliga, och den bild han ger av stämningar och opinioner under detta av vår tid så hårt kritiserade skede är i huvudsak väl dokumenterad. Churchills framställning av samma period i de efter kriget utgivna memoarerna är mera glansfull, men också mera ensidig och slarvig.

Kunde kriget ha undvikits? Eller, precisare, vad kunde ha gjorts för att möjligen undvika kriget? Det är dessa frågor som utgör bakgrunden till Templewoods skildring. Det allmänna svaret är att man tidigare skulle ha hejdat Hitlers expansionstendenser eller i varje fall ha mot Hitler ställt en sådan makt att diktatorn inte kunde ha fortsatt sina aktioner efter, låt oss säga, Österrikes erövring eller Tjeckoslovakiens styckning.

Demokratierna — i den ringa mån man kunde tala om dem som en enhet — hade vid denna tid fyra skilda aggressiva diktaturer eller envälden att blicka eller bekämpa. Det gällde, understryker Templewood, att så långt möjligt hindra ett samgående mellan dessa fyra regimer, den nazistiska, den fascistiska, den kommunistiska och den utan några ideologiska förtecken imperialistisk-militaristiska (Japan). Absurtitetspolitiken präglades av önskan att hindra en allians Italien—Tyskland; den blev en halvmesyr som irriterade Mussolini utan att hejda honom och bidrog till att föra honom närmare Hitler. Av samma art var och samma konsekvenser hade den engelsk-franska politiken gentemot Japan. Det i sista stund gjorda försöket att få en allians med Ryssland var sannolikt från början hopplöst; i varje fall kunde inte västmakterna avvika alla sina grundsatser genom att gå med på de ryska fordringarna i fråga om Polen och Baltikum. På kriget utbrott stod därför de fyra stormaktsdiktaturerna ställivida samman som ingen av dem kunde tänkas dela i kampen mot Hitler; snarare tycktes en diktaturfront mot västmakterna vara under bildande.

Här skall inte spekuleras över de möjligheter som förelåg för England och Frankrike — om de varit eniga inbördes och beredda till hänsynslös handling — att stäcka denna utveckling. Det har sagts att västmakterna — kanske England ensamt — kunde ha, eventuellt utan att krig behövde tillgripas, bevingat Mussolini 1935 och Hitler tidigare, samtidigt eller något senare. Det är möjligt. En så hård politik skulle likväl knappast ha varit tänkbar, och i varje fall hade den mött den starkaste kritik både inom dessa demokratier i första ledet och på andra håll.

Det talades om "demokratiernas" och om demokratisk politik vid denna tid, men England och Frankrike var praktiskt taget isolerade. De små västdemokratierna var inte att räkna på; till och med i Belgien var den klara isolationismen vid styret. USA var visserligen i princip, och särskilt gällde detta Franklin Roosevelt och hans parti, på Västerna sida, och en rad tal och förslag markerade detta, men isolationismen var även här totalt förhärskande, och Roosevelt kunde knappast yttra sig utan att betona USA:s vilja att under alla förhållanden stå utanför en vidsträckt konflikt. De brittiska dominions ville inte alls för att Abessiniens självständighet eller Tjeckoslovakiens integritet skulle bevaras.

Några officiella uttalanden, som Templewood erinrar om, är kännetecknande för läget. I januari 1938 kastade Roosevelt inför det nazistiska hotet fram tanken på en allmän konferens om villkor och åtgärder för fredens bevarande; det skedde i en skrivelse till den engelske kungen. Under den följande skriftväxlingen fick höll han emellertid som något självklart att USA inte kunde frångå "sin traditionella politik av frihet från politiska förpliktelser" (political involvement) och inte kunde tänkas delta i "fastställandet av politiska gränser"). Under septemberkrisen 1938, strax före Chamberlains arvess till mötet i München, skickade Roosevelt honom ett privat och konfidentiellt lyckönskningstelegram ("Bra karl", lydde budskapet), och efter den s. k. kapitulationen betygade Roosevelt och "hela världens" glädje över utgången. Från samväldets mest berörda talesmän utanför England, premiärministrarna King i Kanada och Smuts i Sydafrika, kom efter München likaså entusiastiska telegram. Det syntes vid denna tid högst osäkert om ens det trogna Kanada skulle sluta upp på moderlandets sida vid ett krig.

Hur var då läget i de båda stormakter, England och Frankrike, som det gällde att förstärka? Man kan säga att det hela tiden stod klart för alla ansvariga för världens framtid? Här kommer vi till de mera diskutabla punkterna i Templewoods apologi.

Försvaret och robotarna

Bofors kan vänta en kraftig nedgång i försäljningen av luftvärnspjäser. Typer som hittills ansetts effektiva kommer ur bruk, och moderniserade kanoner för de högsta höjderna, avsedda att levereras om ett antal år, beräknas inte längre som fullt ändamålsenliga. I Sverige har experter uttalat sig kritiskt med hänvisning till det snabbaste flygets och robotvapnens utveckling. I enlighet med underhuset utvecklade försvarsministern häromdagen att de moderniaste flygplanstypernas förmåga att operera med oerhörd hastighet på mycket höga höjder radikalt minskat luftvärnsartilleriets effektivitet. Regeringen har redan dragit den slutsatsen av tillgängligt omdömesmaterial att det vore oriktigt att använda pengar och personal för att upprätthålla denna gren av försvaret i nuvarande omfattning. I det föråldrade luftvärnsartilleriets ställa kommer att sättas robotvapen av olika slag.

Detta tillkännagivande har varit väntat en tid. Att det dröjt beror bland annat på att luftförsvarsrobotarna ännu inte är riktigt utexperimenterade. Omläggningen kommer emellertid att forceras. Man erinrar sig att det svenska flygprojektarbetet på en luftförsvarsrobot är i stort sett avslutat". Kostnaderna för den fortsatta utvecklingen beräknades till 25 miljoner, varav 3,5 miljoner för det närmaste året, en blygsam summa.

Det är med tanke på dessa förhållanden och angripande problem som man på flera håll har ifrågasatt om OB-planen är riktigt avvägd när den upprakjuter anskaffningen av de modernaste vapnen till någon gång på 1960-talet. Under försperiodens senare hälft är 600 miljoner "reserverade" för nya stridsmedel. Förskjutningen till effektivare vapen bör ansatligen genomföras i hastigare tempo. Det behöver att anpassningen till detta läge — dels genom intensifierad forskning, dels genom inskränkning av rustningar av delvis föråldrad typ — måste ske tidigare, som nu i England.

Omedelbart efter den berömda "robotdebatten" följde ett meningsutbyte om marinpolitiken, som också är gammalt karaktäristiskt. Flera av Englands gamla sjöhjältar, numera i överhuset, opponerade mot att fartygsbyggandet ligger nere och att tre kryssare av Tiger-klassen blir de sista som hinner utväxla sina beväpnas med kanoner. Kritikerna åberopade Ryssland rustningar: de många nybyggda kryssarna där. Svaret från regeringsbänken blev att det vore slöseriigt och oförsiktigt att lägga ner stora summor på nybyggen innan frågan om utrustningen "under sjökrigets helt ändrade förhållanden" hade lösts. Alla framtidens krigsfartyg kommer i princip att byggas som plattformar för avskjutande av robotvapen. Det anses osannolikt att det lönar sig att bygga om gamla slagskepp eller kryssare för aldrana ändamål.

Tillämpningen på Sveriges flotta ligger nära till hands. Den restriktiva politiken beträffande större enheter är väl motiverad.

genom rationalisering av organisationen.

Allt fler börjar inse att vi måste satsa ordentligt på att stärka den högre utbildningens kapacitet, både för att ta vara på begåvningarna och för att tillföra produktionslivet den expertis som är nödvändig för fortsatt snabb välstndsutveckling. Också inom regeringskretsen, är denna insikt företrädd — trots att en bostadsfrågeminister satts på ecklestastikministerposten.

Det är möjligt att biskop Ljungbergs kyrkliga parti skulle ha framtiden för sig, men tills vidare måste man nog säga att idétömhalten och handlingsprogrammet är i det närmaste tagel. Söderhamns-Kuriren (s) är intresserad av att veta vad biskopen menar med att de nuvarande parti-erna fappar bort människen för standerdens skull.

Vi har alltid inhållat oss att det är för människans skull, speciellt för den eftersatta människan skulle som man över huvud taget syntes med politik. Nog kan det vara påfrestande för skönandorna detta myckna tal om skatter och annat som har med den materiella fåttoglyheten att göra, men bakom alltsammans finns det säkert en allvarlig strävan inom alla partier att omna allt till det bästa. Det så många människor som möjligt. Detta är ingen svåsentlig sak. Även Herrans tjänare sätter värde på en lönereglering emellanåt och en uppgrustning av prästgården när färgen börjar flagna.

Men varken kyrkofullmäktige eller någon annan av våra beslutande församlingar kan göra så värst mycket mer än att skapa de yttre förutsättningarna för det rikare andliga liv som tydligen förevarar den nye biskopen:

Resten måste det nog överlämna till andra krafter i samhället, till diktare, konstnärer och biskopar. Om vi inte har fått hela detta problem om bakfoten, så är det deras uppgift att skilta andarna i rörelse och se till att människans slipper leva av bröd allena. Det ser såbunda inte ut som om det skulle behövas några nya partibildningar för den saknens skull.

Och så en annan sak: Ett kyrkligt parti, hur skulle det organisera? Ute i den efterblivna landsorten har man haft detta problem om bakfoten, så är det deras uppgift att skilta andarna i rörelse och se till att människans slipper leva av bröd allena. Det ser såbunda inte ut som om det skulle behövas några nya partibildningar för den saknens skull.

Och så en annan sak: Ett kyrkligt parti, hur skulle det organisera? Ute i den efterblivna landsorten har man haft detta problem om bakfoten, så är det deras uppgift att skilta andarna i rörelse och se till att människans slipper leva av bröd allena. Det ser såbunda inte ut som om det skulle behövas några nya partibildningar för den saknens skull.

PRESSGRANNAR

Motionen om en samordning mellan universitet och högskolor fill häromdagen i riksdagen, men det var ett knappt fall, ett fall framåt. Då man kan förutsätta att regeringen följer saken med uppmärksamhet, är det, sade statsutskottet, tillräckligt att riksdagen anmäler sina synpunkter utan att begära någon åtgärd. Det fann nu också kammaren. I första kammaren fick emellertid motionären, Hugo Osvald, både i debatten och i voteringen ett stöd som gick avsevärt utöver utskottets uppmuntrande skrivning, påpekar Upsala Nya Tidning (fp):

Ett yrkande på utredning samlade inte mindre än 60 röster, mot 67, som tvekte att utskottet sagt tillräckligt. Och i debatten behövs sig alla rear auktoritativa röster på motionärens sida. Från Göteborgs horisont vittnade rektor Ohlon om vikten av övervinna den partiklarism som högskolestyrelserna företräder — och som redan börjat övervinnas i hans hemstad. Stockholmaren Herlitz underströk att opinionen bland vetenskapsmännen är överväldigande för att bryta den isolering mellan självstyrande enheter som präglar förhållandena hos oss. Och Östen Undén instämde helt i den nuvarande kanslerns positiva yttrande. En samordning skulle, betonade hr Undén, klargöra att arbetet vid högskolorna är likvärdigt med universitetens, underlätta ett rationellt utnyttjande av de vetenskapliga institutionerna och befria regeringen från åtskilligt av det arvsligt-personliga som borde utföras av högskolestyrelserna — men notoriskt förnumras av dem.

Det motstånd som fanns låg på andra plan. Några menade att professorerna på LHS och Skogshögskolan skulle förlora sin fränka kontakt med det praktiska lantbruket om man tar bort styrelserna med dess inslag av jordbrukspolitiker.

En (omedveten?) skämtare fann bara bra att Skabersjö (av alla socialmistikminister!) måtte vara ute och förhandla för att ordna ett enhetligt sambruk av någon institution. Och en annan höll strängt på att det skulle bli dyrare med en enhetlig beredning av akademiska ärenden än med den uppsplittrade.

Men huvudintresset är klart. Briten på samordning mellan våra vetenskapliga institutioner förvånar det samarbete som behövs för att de sammanlagda knappa resurserna skall bli så väl utnyttjade som de behöver bli. Studentkårernas framställning om nödiget i den akademiska undervisningen utgör en talande illustration till Hugo Osvalds krav på effektivisering också

Rysk protest mörklades, Undén fruktade reaktion

När ryske ambassadören Rodionov i våras vid ett besök på UD framförde en protest mot den svensk-norska planen på en utvidgning av Trondheimsleden krävde han från början också skulle offentliggöra den ryska démarchen. Detta krav tillbakavisades av hr Undén med motiveringen att en publicering skulle utsätta den svenska allmänheten att en omvändning inom opinionen till förmån för anslutning till Atlantpakten vore att räkna med. Inför detta besked från hr Undén ändrade ambassadör Rodionov ståndpunkt och släppte sitt krav på publicering.

Dessa uppgifter återfinns i det senaste numret av tidskriften Nutid. De går, enligt vad Dagens Nyheter erfarit, tillbaka på en synnerligen auktoritativ källa. I artikeln heter det vidare att man på ryska sida ursprungligen önskade att också finska regeringen skulle instämma i den ryska protesten mot Trondheimsleden. Detta försatte finske statsministern, Rolf Törngren, i ett svårt läge, eftersom han å ena sidan inte ville stöta sig med Moskva, å andra sidan önskade värda vänskapen med Sverige. Hr Törngren begärde därför uppskov. Under hr Törngrens betänketid avvisade hr Undén den ryska démarchen och förklarade det vara en inre svensk angelägenhet hur Sverige ordnade sina kommunikationer med Norge. Hr Törngren uppges därefter ha hänvisat till det avtöljande svenska

angelägget att — såsom Saco påpekar i att uttalande — militära den progressiva beskattningens inverkan på en lönefördelning så att denna i stort sett blir lika värdefull var den än kommer på lönaskalan när den utmätes efter samma principer.

Socialinstitutet diplomerar i Lund

Sydsvenska socialinstitutet i Lund hade på lördagen diplomering i universitetets Carolinasal, varvid professor Erik Essen-Möller förelåste om det dagliga arbetet vid en psykiatriskt klinik. Diplomutdelningen förrättades av vice ordföranden i institutets styrelse, landstingsman Torsten Andrée, varvid följande 62 elever diplomerades:

Sociala linjen: Margareta Andersson, Malmö, Barbro Assarsson, Hälsingborg, Kina Borggren, Boden, Kbbs Björkegren, Nyköp, Heimer Björkman, Timsfors, Brita Dahlström, Göteborg, Marianne Ekenbjörk, Lindesberg, Inger Eklund, Hallstfred, Stella Eriksson, Malmö, Ingegerd Fredriksson, Malmö, Ingegerd Grubb-Carlsson, Lund, Ingrid Göransson, Malmö, Anna Hed, Rotterdam, Evy Herbing, Hälsingborg, Malena Holmberg, Kalmar, Britta Hultén-Bengtsson, Uddevalla, Margit Johansson, Åsele, Arne Johnsson, Malmö, Karin Kallin, Hälsingborg, Eric Karlsson, Visiaana, Ulla Klaesson, Skene, Karin Kronander, Linköping, Ulla Lindberg-Johnsson, Malmö, Marianne Mauritzon, Ängelholm, Stig Malmström, Malmö, Olov Mårtensson, Malmö, Ulla Nilsson, Malmö, Karstina Nilsson, Kristianstad, Yvonne Norström, Skellefteå, Margit Persson, Olofström, Ingegärd Pettersson, Norrköping, Ann Quarfood, Karlskrona, Kerstin Rickard, Trelleborg, Gunnar Samuelsson, Hälsingborg, Ulla Schröder, Växjö, Malmö, Sehlstedt, Karlskrona, Ulla Sjöberg-Lund, Bodil Sundberg, Uppsala, Inger Sundberg, Göteborg, Gunn Svensson, Rosersberg, Siv Tivander, Lund, Gull Wernerson, Kristianstad, och Birgitta Orusby, Malmö.

Socialkommunala linjen: Leennart Backa, Almlöf, Gislaved, Henry Andersson, Arvidsnäryd, Nils-Åke Berlin, Karlskrona, Åke Boström, Ängs, Bengt Carlsson, Holmsjö, Gunnar Hallden, Borås, Birger Henriksson, Åsarum, Ingvar Jonsson, Helga Lindquist, Karlskrona, Olle-Hellmuth Nilsson, Ingsäle, Hans Paulin, Nimskra, Birger Sjögren, Laxsjö, Arne Björkbäh, Atvidsberg och Benny Telander, Hälsingborg.

Teoretiska linjen: Sven Alm, Stockholm, Sven Andersson, Malmö, Egon Hansemark, Olofström, Lennart Holmberg, Malmö, och Holger Sjödin,

DAGENS NYHETER

TEGELBACKEN, STOCKHOLM 1
Telefon 22 40 00
för riksanslut. 21 40 20
Telegramadress: Dagnyheter
Postgiro- 1616 (för sednotery)
nummer 1 1617 (för prenumeration)

Chefredaktör: Herbert Tingsten (Träffas säkrast kl. 13.30—14.30)
Politisk huvudredaktör: Leif Ekblom
Redaktionschef och ansvarig utgivare: Sten Hedman

Dagens Nyheters Aktiebolag: Verkst. direktör: Holger Ruiberg

PRENUMERATIONSPRISER A — Stockholmsupplagan.

	Stor-Stockholm	Övriga Sverige samt landet
Månad ..... kr.	6:50	9:—
Kvartal .... kr.	19:—	27:50
Halvår ..... kr.	37:50	54:50
Helår ..... kr.	75:—	69:—

ANNONSPRISBLAD A
daterad 1/1 1954 tillhandahålles på begäran.

Från starten nr 30187

Dagens Nyheters tryckeri. Stockholm 1954

En penna från LINDBERGS

den tar jag själv

— ja, vem vill inte ha en Lindbergs-penna i julklapp. Vare sig Ni vill ge en reservoarpenna, en kulspetspenna eller en stiftpenna kan Ni vara säker på att Er gåva blir uppskattad. I Lindbergs penn-affär finner Ni tusen och åter tusen av marknadens förnämsta pennor. Ni får perfekt service av specialutbildad personal. Dra nyta av deras omsorgsfulla och erfarenhet när Ni väljer julklappspennan. Ge en nyttig och elegant julklapp — ge en penna från Lindbergs.

Lindbergs
PENN-AFFÄR
Sveriges äldsta specialaffär i pennor
STUREPLAN 19 GÖTGATAN 24 S:T ERIKSGATAN 46

Nya Montblanc har guldstift med vingar. Detta gör att pennan alltid skriver mjukt och elastiskt utan att spetsarna spretar nämnvärt här — inte ens vid hårt tryck.
Montblanc Fägelfeder 65:—, 58:—, 52:—.
Dessutom Montblanc reservoarpennor från 17.50—140:—.

Den nya
MONTBLANC
med Fägelfeder och velourslining

PERMO
RETRACTO
godkänd i bank-post skolo-kontor
Finnes i två olika utföranden pris 9:75 och 14:75

Ett tryck och pennan är skrivklar — åter sitt och den är säkrad.
Permo-pennan är försedd med "godkändbricket", vars skrift är permanent på papper, sinalter eller läcker aldrig.
Den nya Permo-patronen tillåter vilken skrivvinkel som helst.
En Ballograf-produkt — en kvalitetsprodukt

Pelikan
för alla som skriver

Reservoarpennor
36:50 47:50 55:—
Med guldhuv ..... 95:—
Tryckpenna ..... 40:—
Tryckpennor 7:50 11:65
Tryckpennor Fine Line
8:50 14:50 18:50 23:50
Med guldhuv ..... 40:—
1815 reservoarpenna .. 24:50

PARKER "51"
pennan som håller livet ut

"51" set helt i
doublé ..... 282:—
"51" med guldhuv 115:—
Tryckpenna ..... 56:—
"51" med stålhuv .. 96:—
Tryckpenna ..... 46:—
VACUMATIC .... 45:— 60:—
NEW DUOFOLD .... 56:—
VICTORY ..... 40:—
SLIMFOLD ..... 36:—
POPULAR ..... 28:—
Parker kulpennor från 19.75 till 56:—

Sheaffer's SNORKEL

Prisläges:
Autograph ... 158:—
Crest ..... 136:—
Sentinel .... 124:—
Valiant .... 112:—
Clipper .... 106:—
Statesman .... 94:—
Sovereign .... 88:—
Saratoga .... 72:—
Admiral .... 58:—
Craftsman .... 40:—
Cadet ..... 32:—
Till alla pennor finns passande Fineline pencils och till de dyrare även kulspetspennor.

Sheaffer's snorkelpenna fylles genom snorkelröret utan att guldstiftet doppas i bläcket.
Sheaffer är en av Amerikas förnämsta och mest sålda kvalitetspennor

FABER CASTELL
Namnet förpliktar

Reservoarpenna ... 12:—
" ... 24:—
" ... 30:—
" ... 36:—
Skruvpenna Fine-Line . 8:—
" " ... 12:—

Från LINDBERGS Penn-affär, Stureplan 19, Stockholm 7, rekvireras
Katalog ☐ ..... st. penna
Märke ..... Färg ..... Spets .....
Namn .....
Adress .....
DN

Nå för
fri namngravyr och full bytesrätt efter jul
på alla reservoarpennor som köpts i december.
Rekvirera vår stora katalog i färg eller de pennor Nå önska genom att sända in vidstående kupong.

© Tingstensamlingen Publicerad med tillåtelse av Dagens Nyheter AB.